Warszawa, dn. 25 lipca 2026 r.

Dr hab. Justyna Franc-Dąbrowska, prof. SGGW
Katedra Finansów
Instytut Ekonomii i Finansów
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Recenzja
pracy doktorskiej Pana mgr Rafała Ryszarda Dubanowskiego
pt. „Uwarunkowania konkurencyjności sektora małych i średnich przedsiębiorstw w kontekście pomocy publicznej"

Promotor: prof. dr hab. Renata Marks-Bielska

1. Uwagi ogólne – zasadność podjętej problematyki badawczej i zakres pracy

W przedstawionej do oceny dysertacji podjęto ważną problematykę uwarunkowań konkurencyjności sektora małych i średnich przedsiębiorstw w kontekście pomocy publicznej. Mając na uwadze znaczenie małych i średnich przedsiębiorstw dla gospodarki, a także przestrzeni do zwiększania konkurencyjności tych podmiotów, z wykorzystaniem pomocy publicznej, jest to nie tylko istotne zagadnienie badawcze z punktu widzenia analitycznego, ale ma ważny wkład utylitarny. Współczesne otoczenie nie jest nadmiernie sprzyjające funkcjonowaniu małych i średnich przedsiębiorstw, które narażone są na krótkookresowy brak płynności, szoki, spekulacje, zmiany polityczne i inne, co dla części z nich może oznaczać nawet bankructwo. Takie „oczyszczanie" rynku niesie skutki nie tylko dla przedsiębiorcy i pracowników, ale często również szeroko dla otoczenia podmiotów, które zbankrutowały. W mojej ocenie podjęty problem badawczy jest ważny, zarówno z naukowego, jak i aplikacyjnego punktu widzenia. Jest to także niełatwy obszar badań ze względu na wielowątkowość, wielość czynników wpływających na uwarunkowania konkurencyjności sektora małych i średnich przedsiębiorstw, a w szczególności zmienność otoczenia.

2. Struktura i układ pracy

Rozprawa składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów, podsumowania i wniosków, bibliografii (literatura, opracowania, źródła internetowe, ustawy i rozporządzenia) spisu tabel, spisu wykresów oraz załączników. Praca obejmuje wraz z załącznikami 298 stron oraz bogatą literaturę. Opracowanie zawiera 16 rysunków, 41 tabel oraz załączników zawartych w kolejnych 10 tabelach. Proces badawczy został dobrze udokumentowany. Struktura pracy jest prawidłowa i została logicznie zbudowana.

Podjęte przez mgr Rafała Dubanowskiego badania dotyczyły uwarunkowań konkurencyjności sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Makroregionie Północnym Polski w kontekście pomocy

publicznej. Zgromadzony materiał badawczy jest wystarczający do realizacji celu zdefiniowanego w pracy.

3. Cel, hipotezy i metody badawcze

Autor poprawnie sformułował cel poznawczy pracy, którym było: „Celem badania była ocena skuteczności publicznych programów wsparcia w kontekście budowania trwałych przewag konkurencyjnych przedsiębiorstw". Tak sformułowany cel uważam za dobrze wskazujący zakres badań a przyjęta teoretyczno-empiryczna procedura badań jest właściwa do realizacji tego celu. W ramach realizacji celu uwzględniono ocenę skuteczności wybranych narzędzi wsparcia, jak i określenie czynników, które mają kluczowe znaczenie dla efektywności ich wykorzystania przez przedsiębiorców.

Doktorant zastosował dedykowany sposób pomiaru konkurencyjności beneficjentów pomocy publicznej, kompleksową klasyfikację programów wsparcia i determinant konkurencyjności, wykorzystał mieszane metody badawcze oraz odniósł wyniki badań do specyfiki MŚP Makroregionu Północnego. Uwzględniony został kontekst makroekonomiczny, behawioralny oraz strukturalny, co pozwoliło sformułować praktyczne implikacje dla ekonomii i finansów oraz polityki rozwoju regionalnego. Taki dobór podmiotów badań oraz procedury badawczej uważam za prawidłowe.

W dysertacji postawione zostało pytanie badawcze: „czy i w jakim zakresie publiczne programy wspierania przedsiębiorstw wywierają wpływ na ich konkurencyjność?". Jest ono adekwatne do identyfikacji i określenia czynników, które warunkują wspieranie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw, w szczególności z uwzględnieniem systemowego wsparcia.

Badania dotyczą okresu 2014-2019 i zakresu terytorialnego Makroregionu Północnego, zadeklarowano badanie małych i średnich przedsiębiorstw, które prowadzą sprawozdawczość finansową. Dodatkowo wykorzystano dane statystyczne pochodzących z Głównego Urzędu Statystycznego (GUS), zasobów Systemu Udostępniania Danych o Pomocy Publicznej (SUDOPP), komercyjnych wywiadowni gospodarczych oraz sprawozdań finansowych podmiotów gospodarczych

W rozprawie sformułowano cztery hipotezy badawcze -> H1: Pomoc publiczna jest predyktorem konkurencyjności przedsiębiorstwa. H2: Konkurencyjność przedsiębiorstw jest skorelowana dodatnio ze skłonnością beneficjentów do korzystania ze środków pomocy publicznej. H3: Ocena koniunktury gospodarczej przez przedsiębiorstwa determinuje wartość pomocy publicznej zaciąganej przez beneficjentów tej pomocy. H4: Struktura wykorzystywanej pomocy publicznej przez beneficjentów jest zależna od ich oceny stanu koniunktury gospodarczej.

Metodyczna część pracy została przygotowana starannie, chociaż w mojej ocenie znalazło się w niej kontrowersyjne podejście, o czym napiszę dalej. Dobór narzędzi badawczych został dostosowany do typu badań i tak dane liczbowe były opracowywane z zastosowaniem takich narzędzi statystycznych, jak testy korelacji rang Spearmana i Kendalla, test Kruskala-Wallisa, test U Manna-Whitneya, model GLM Poissona, test permutacyjny z klastrowaniem względem województw, test χ^2 niezależności. Analiza objęła również badanie zależności między oceną koniunktury gospodarczej a intensywnością i strukturą wykorzystania pomocy publicznej. Odmienne analizy (prawidłowo zaplanowane) wykorzystano w odniesieniu do danych jakościowych, a były to analiza treści odpowiedzi otwartych w ankietach oraz wywiady pogłębione z wybranymi respondentami.

Dość kontrowersyjny wydaje się dobór próby badawczej, a procedurę doboru określono jako mieszaną. W pierwszym etapie zadeklarowano dobór celowy nielosowy, a w kolejnym dobór losowy warstwowy. W mojej ocenie losowanie z próby dobranej celowo i tak da nam ostatecznie dobór celowy. Ważniejsze niż sam sposób doboru (rzeczywisty dobór losowy jest bardzo rzadko spotykany, ze względu m.in. na brak całościowych baz danych jednostek do badania, jak również ze względu na koszty ewentualnego pozyskania takich baz danych) jest odpowiednie dobranie i zastosowanie metodyki badań. Uważam, że badania wycinkowe, które prowadzi się w naukach ekonomicznych są bardzo ważne i dobór celowy jest jak najbardziej właściwym.

Na podkreślenie zasługuje próba badawcza, która wyniosła 1122 wysłanych ankiet, z czego 437 odesłanych ankiet, mimo że ostatecznie wykorzystano „tylko" 225. Uważam, że to bardzo duży wysiłek badawczy i uzyskanie prawidłowo wypełnionych 225 ankiet jest sukcesem, w szczególności, że przedsiębiorcy nie chcą dzielić się swoją wiedzą, albo nie mają na wypełnianie ankiet czasu. Tym bardziej gratuluję doktorantowi takiego efektu (w procesie badawczym przeprowadzono wywiad pogłębiony, a także przeprowadzono analizę wtórnych danych).

Pan mgr Rafał Dubanowski w rozdziale 1. bardzo dokładnie zaprezentował metodykę badań (błędnie wielokrotnie podając, że stosuje „metodologię", a także wskazując, że celowy dobór próby umożliwił zdefiniowanie „populacji badawczej", zamiast „próby badawczej"). Uważam, że niefortunnie zadeklarował on sterowanie kolejnością projektów, wspierając realizację celów i hipotez (str. 31). Wskazuje to na celowe działania, które nie powinny być w rozprawie czynione.

4. Merytoryczna ocena pracy

Część wstępna pracy została starannie przygotowana. Uzasadniono w niej w sposób wyczerpujący potrzebę podjęcia tematu badawczego. W pełni zgadzam się z opinią autora, że

uogólniając – przeprowadzone badania stanowią wkład zarówno w naukę o finansach, ale także mają charakter utylitarny (co zresztą doktorant zawarł w rekomendacjach dla praktyki).

W rozdziale drugim dotyczącym Teoretycznych koncepcji konkurencji i konkurencyjności, w interesujący sposób przedstawiono ewolucję pojęcia konkurencji i konkurencyjności w historii ekonomii, opisano współczesne postrzeganie konkurencji i konkurencyjności, przedstawiono metodyczne ujęcie konkurencyjności oraz jej znaczenie w polityce gospodarczej. Jest to ważny dla realizacji celu badań przegląd literatury. Moje wątpliwości dotyczą źródeł, z których czerpano informacje – w tym sensie – że w wielu miejscach brakuje odniesień/powołań (np. 1. akapit str. 36.; 1. akapit str. 38., 2. akapit str. 39, koniec rozdziału 2.3. i wiele dalszych).

W rozdziale tym można zauważyć pewne sprzeczności dotyczące pojęcia konkurencyjności. Najpierw doktorant przywołuje pracę, w której przeanalizowano 500 definicji konkurencyjności i wskazuje na niewielkie różnice w określaniu tego pojęcia – głównie o charakterze semantycznym lub synonimicznym. Na str. 50. podaje jednak, że nie ma jednolitości i jednoznaczności w definiowaniu konkurencyjności. Jak jest więc w rzeczywistości teorii i praktyki ekonomii i finansów? Dodatkowo, na str. 52. pojawiła się sformułowanie „metodologia ostatecznych wyników", co wywołuje wątpliwości, czym owym metodologia ostatecznych wyników jest.

W trzecim rozdziale zatytułowanym „Przedsiębiorstwo jako uczestnik rynku konkurencyjnego" omówiono uwarunkowania konkurencyjności przedsiębiorstwa, źródła jego przewag konkurencyjnych, pomiar konkurencyjności przedsiębiorstwa i znaczenie konkurencyjności w rozwoju przedsiębiorstwa. Rozdział został przygotowany zgodnie z wymogami stawianymi rozprawom doktorskim, jednak uwagę zwraca incydentalność powołań po 2020 r. a także (w szczególności w rozdziale 2.) styl pisania pracy -> w mojej opinii dość dużym zakresem wykorzystania AI w przygotowaniu teoretycznej części rozprawy. Uprzejmie proszę o ustosunkowanie się do tego spostrzeżenia.

Rozdział czwarty dotyczy konkurencyjności przedsiębiorstw na poziomie regionalnym i lokalnym, a zawarto w nim treści dotyczące znaczenia regionu oraz jednostek lokalnych w gospodarce rynkowej, regionalnych i lokalnych czynników oraz barier rozwoju konkurencyjności, pomiaru konkurencyjności regionalnej i lokalnej a także konkurencyjności gospodarki na poziomie regionalnym i lokalnym. To także interesujący materiał, stanowiący dużą wartość merytoryczną, jednak doktorant nie ustrzegł się usterek.

Doktorant dość swobodnie posługuje się pojęciami miernika i wskaźnika stosując je zamiennie (np. str. 92.), a nie są one tożsame. Bardziej właściwe byłoby użycie sformułowania „miara", które zawiera w

sobie kategorie wskaźnik i miernik. Można je więc stosować bardziej swobodnie. Jednocześnie stosunkowo liczne są błędy akapitu, kiedy autor przywołuje poglądy ekonomistów, a powołania na nich są w poprzednim akapicie. W rozdziale 3. pojawiają się także powtórzenia treści, m.in. dotyczące globalizacji, czy konkurencyjności. Wątpliwości wzbudza również to, dlaczego np. na str. 102. przywołano poglądy Portera, powołując się na innego autora. Publikacje Portera są bardzo łatwo dostępne, stąd lepszym rozwiązaniem byłoby skorzystanie z materiału źródłowego. Opisując zasady zapewniające skuteczność oraz zrównoważony rozwój regionów, autor wylistował wiele punktów, nie podał jednak źródła tych treści. Takie sytuacje powtarzają się także w dalszych częściach pracy.

W rozdziale piątym dotyczącym konkurencyjności przedsiębiorstw i gospodarki regionalnej w Unii Europejskiej, poruszone zostały zagadnienia polityki regionalnej w Unii Europejskiej, przesłanki programowania rozwoju regionalnego w polityce Unii Europejskiej, regionalnych projektów rozwojowych oraz ich wpływu na konkurencyjność gospodarki regionalnej i lokalnej w Unii Europejskiej, metody oceny realizacji polityki spójności na poziomie lokalnym i regionalnym, a także perspektywy polityki regionalnej w Polsce. Rozdział ten został dobrze opracowany zarówno pod względem merytorycznym jak i językowym. Uważam, że nadmiarem w treści było podawanie definicji pojęć prognozowanie, programowanie i planowanie. W mojej opinii wystarczyłoby zdanie, że nie są to tożsame pojęcia (ewentualnie przypis) (str. 117.). Z kolei na str. 118-121 autor zawarł „wyliczankę" nie podając jej źródła. Niefortunnie też na str. 130 stwierdzono: „Wymienione powyżej grupy tematyczne indykatorów to wybrane przykłady", podczas kiedy doktorant odnosi się do konkretnych miar, a nie grup miar.

W rozdziale szóstym doktorant zaprezentowała wyniki badań własnych, podając charakterystykę przedsiębiorstw, uwarunkowania działalności przedsiębiorstw w aspekcie pomocy publicznej, diagnozę potencjału konkurencyjnego i pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw, ocenę wpływu pomocy publicznej na konkurencyjność przedsiębiorstw, a także wpływ koniunktury gospodarczej na decyzje przedsiębiorstw dotyczące korzystania ze wsparcia publicznego. To obszerny rozdział, w którym autor zaprezentował wyniki badań. Jestem pełna uznania dla rozległości tych badań. Chciałabym jednak podzielić się wątpliwościami i uwagami co do niektórych stwierdzeń zawartych w tym rozdziale. Uważam, że wypunktowane pięciu pozycji na str. 151. nie jest – wbrew zapowiedziom autora – wnioskami, tylko stwierdzeniami opartymi na danych z tabeli. Na str. 156. zawarte zostało powtórzenie zawierające informacje o wyłączeniu spółek cywilnych, spółdzielni, przedsiębiorstw państwowych oraz rolników indywidualnych. Te informacje zostały już podane podczas opisywania procedury doboru do badań podmiotów. Na str. 173. doktorant podaje, że w odniesieniu do pytania nr 65 sformułowane zostały hipotezy badawcze. Jest to niewłaściwe podejście, gdyż to proces badawczy ma umożliwić zweryfikowanie hipotez, niezależnie od tego czy mają one charakter „całościowych" czy też

„szczegółowych". Odmiennie wygląda sytuacja z hipotezami zerowymi. Na tej samej stronie autor podaje, że nie można przyjąć hipotezy H1. Hipotezy badawcze weryfikuje się pozytywnie lub negatywnie. Zostały one już postawione i formuła „przyjęcie" lub „nie przyjęcie" hipotezy jest niezbyt szczęśliwa. Chciałabym również zwrócić uwagę na – w mojej ocenie poważny i powtarzany wielokrotnie w pracy (a zatem nieprzypadkowy) błąd. Pan mgr Rafał Dubanowski twierdzi, że falsyfikuje hipotezy badawcze. Popperowskie podejście dotyczące falsyfikacji dotyczyło obalania twierdzeń ugruntowanych w teorii ekonomii, a nie weryfikacji hipotez badawczych. To są całkiem odmienne procesy i różne procedury postępowania. Na str. 198. zamiast pojęcia „determinanta" dwukrotnie pojawia się „dominanta" i daje podstawę do ponowienia pytania czy i w jakim zakresie do przygotowania rozprawy wykorzystano AI. Rysunki 9-11 zostały nieprawidłowo zatytułowane, gdyż ich tytuły wskazują na prezentację struktury, a dane wyrażone są liczbowo, a nie procentowo. Zastanawiające jest również stwierdzenie zawarte na str. 204. dotyczące interpretacji odchylenia standardowego i wariancji, dotyczące „wysokiej rzetelności zebranego materiału" – czy zastosowane miary rzeczywiście dają podstawę do takiej konstatacji? Z kolei analizy dotyczące danych z 2019 roku i 2025 roku pozwalają na stwierdzenie o stanie zjawiska/opinii respondentów w tych konkretnych momentach w czasie, a nie jak stwierdził doktorant (str. 206.), że zauważalny był wzrost pozytywnego nastawienia. Moim zdaniem można stwierdzić, że w 2025 r. w stosunku do stanu w 2019 nastąpiła zmiana (stwierdzono inne nastawienie (różnice/podobieństwa)). W części badawczej rozprawy pojawia się też nadmierna personifikacja przedsiębiorstw, co prowadzi do takich niefortunnych stwierdzeń, jak m.in. „Zachowania przedsiębiorstw wskazują, że menedżerowie i właściciele są świadomi wpływu cyklu koniunkturalnego na efektywność oraz potrzebę korzystania z instrumentów".

Ostatnią częścią pracy jest podsumowanie i wnioski. Jest to część dobrze zbierająca wyniki analiz teoretycznych i empirycznych. Niedosyt budzi kierunek wskazywanych przez doktoranta zależności i tak np. już na samym początku tej części rozprawy pojawia się stwierdzenie, jakoby „weryfikacja hipotez pozwoliła na pogłębioną analizę mechanizmów oddziaływania pomocy publicznej na konkurencyjność przedsiębiorstw oraz umożliwiała (...)". To przecież proces badawczy i pogłębiona analiza pozwoliły na weryfikację hipotez badawczych, a nie odwrotnie.

5. Formalna ocena pracy

W pracy znajdują się nieliczne liczne usterki językowe i redakcyjne. Odbiór pracy utrudniała przyjęta formuła analizy danych, która ma charakter powtarzalnych schematów i z tego tytułu jest dość monotonna.

6. Konkluzja

Reasumując stwierdzam, że oceniania rozprawa doktorska jest interesującym studium badawczym. Podjęty temat jest ważny i aktualny. Opracowanie zawiera właściwie sformułowany cel i hipotezy badawcze, a zastosowane metody badawcze, jak również analiza i interpretacja wyników są poprawne. W rozprawie występują uchybienia i elementy dyskusyjne, jednak jako całość rozprawa doktorska Pana mgr Rafała Ryszarda Dubanowskiego, zatytułowana „Uwarunkowania konkurencyjności sektora małych i średnich przedsiębiorstw w kontekście pomocy publicznej" jest opracowaniem naukowym, które spełnia wymogi pracy promocyjnej na stopień doktora nauk ekonomicznych w dyscyplinie ekonomia i finanse, zgodnie z warunkami określonymi w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie ekonomia i finanse oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Przedmiotem rozprawy jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej i społecznej.

Gratulując Autorowi osiągnięć, życzę dalszych sukcesów w pracy naukowej. Jednocześnie wnoszę o dopuszczenie Pana mgr Rafała Ryszarda Dubanowskiego do publicznej obrony pracy pt. „Uwarunkowania konkurencyjności sektora małych i średnich przedsiębiorstw w kontekście pomocy publicznej" w dyscyplinie ekonomia i finanse w Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim.

Justyna Franc-Dąbrowska